

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Рая Мадгерова,

член на Научно жури за публична защита на дисертационен труд на

Благовеста Любославова Коюнджийска – Давидкова

на тема „Проблеми и перспективи на развитие на фамилния бизнес в България“

за присъждане на образователно-научна степен „доктор“ по научна специалност
„Икономика и управление (индустрия)“, професионално направление 3.7.
„Администрация и управление“

Рецензията е изготвена съгласно заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ № 3275/13.12.2017 г.

I. Кратки биографични данни

Благовеста Коюнджийска - Давидкова е родена през 1988 г. Тя завършва висшето си образование в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, където през 2011 г. придобива ОКС „бакалавър“ по специалност „Стопанско управление“, а през 2012 г. завършва магистърска програма „Управление на проекти“ към специалност „Стопанско управление“.

През 2014 г. Благовеста Коюнджийска - Давидкова е приета за докторант в редовна форма на обучение по докторска програма „Икономика и управление (индустрия)“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“ към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ в Стопанския факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“ - Благоевград. Паралелно с обучението като докторант тя води семинарни занятия първоначално като гост-преподавател в Стопанския факултет, а от 2016 г. е асистент в катедра „Икономика“ в същия факултет. За повишаването на професионалната и чуждоезиковата ѝ подготовка значение имат редица квалификационни курсове, вкл. и он-лайн курс в университета на Вирджиния, САЩ. Като докторант и асистент Благовеста Коюнджийска е участвала в реализацията на научно-изследователски проекти, което е видно от представените автобиографични данни.

II. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за разглеждане дисертационен труд поставя на вниманието актуалният въпрос за състоянието и перспективите на развитие на фамилния бизнес в България. Този проблем е слабо изследван в България и недостатъчно

разработен в българската научна литература, поради което се отличава с теоретична и практическа значимост.

Дисертационният труд е правилно структуриран. Състои се от увод, три глави и заключение, разположени в 192 страници. Приложенията към него заемат още 59 страници (или общият обем на дисертационния труд е 269 страници).

Списъкът с литературните източници е богат, съдържа 199 източника, от които 65 са на кирилица, 127 – на латиница, посочени са ползвани нормативни актове и интернет източници. Този факт показва, че за разработването на труда и доказването на издигнатата научна теза е проучена, систематизирана и анализирана голям обем информация. Този богат набор от литературни източници и друга информация е предпоставка за доброто разработване на проблема. Систематизиран и анализиран е и голям обем информация от собствено анкетно проучване на фамилни предприятия от различни сектори на икономиката, която разкрива състоянието и проблемите пред функционирането и развитието им. Това е важна предпоставка за извършването на анализите и оценките и постигането на формулираните цел и задачи.

Правилно са определени обектът, предметът, научната теза, целта и задачите на дисертационния труд. Формулираните 6 изследователски задачи насочват вниманието към основните теоретични и практически проблеми на фамилния бизнес.

Използваните методи за изучаване на проблема са подходящи за конкретното изследване – анализ, синтез, емпирично наблюдение, статистически методи - анкетен метод, графичен и табличен метод, методи за разкриване на структурата и динамиката, сравнителен метод и др.

Изследването е методически издържано. Определени са неговите пространствено-времеви граници, методология и обхват. То обхваща 5-годишен период от време, който е достатъчно дълъг, за да се направят необходимите анализи и изводи.

Като цяло разработката се отличава с прецизност, логическа последователност и задълбоченост на изследването.

Въведението задълбочено и аргументирано разкрива актуалността на темата.

Първа глава поставя акцент върху някои теоретико-методологически въпроси, свързани с фамилния бизнес. В нея на основата на задълбочено проучване на литературните източници са анализирани различни теоретични постановки, систематизирани и обобщени са научните достижения в тази област. Систематизирани са базови понятия, свързани с дефинирането на фамилните предприятия. Изведени са основни въпроси, свързани с тяхното функциониране и развитие. Анализирани са типологията и спецификата на фамилния бизнес.

Важно познавателно значение има сравнителният анализ и оценка на моделите на този бизнес.

Във втора глава са поставени някои основни въпроси, свързани с ефективното функциониране и устойчивост на семейните предприятия във времето - в тази връзка специално внимание се обръща на тяхното управление и осигуряването на необходимата приемственост и унаследяване. Посочени са основните аспекти на управлението на фамилните фирми и е изяснена неговата специфика. Разкрити са становищата на редица учени за реализацията на процеса на унаследяване и осигуряването на приемственост в бизнеса. В тази връзка е изведена необходимостта от планиране на процеса на приемственост и са посочени основните стъпки, елементи и цели. Като важен въпрос, очертаващ възможните решения при невъзможност фамилният бизнес да бъде предаден на следващата генерация, се разглежда този за продажбата му. Извеждат се основните елементи и се разкриват проблемите на процеса на продажбата.

Трета глава – „Оценка на състоянието на фамилния бизнес в България“ - има основно значение в дисертационното изследване. Тя се отличава със задълбочени анализи, за чието осъществяване са приложени различни методи.

В нея се прави оценка на състоянието на фамилния бизнес в България и се извеждат проблемите и перспективите за неговото развитие. За анализирането на състоянието на този бизнес докторантката прилага адекватна методическа рамка, включваща измерителния апарат, методите за оценка и разкриваща алгоритъма на процеса на анализ и оценка. На основата на възприетите в научната литература подходи за анализ и оценка на състоянието на бизнеса авторката предлага система от показатели, диференцирани в пет групи съобразно обекта на оценяване - ефективност на функционирането, правилност и ефективност на управлението, приемственост и унаследяване, икономическо благосъстояние и група „други“. Подходящо са избрани методите за оценка – метод на сравнение, статистически методи, анкетно проучване, бална оценка. Анализът е проведен за 5-годишен период, което дава възможност за очертаване на тенденции в развитието. Разработеният от Благовеста Коюнджийска алгоритъм на процеса на оценяването съдържа в логическа последователност етапите и дейностите, които следва да бъдат реализирани при оценяването на състоянието на фамилния бизнес. Той дава възможност за обективност на анализа и оценката.

Проведеното от докторантката анкетно проучване е предоставило възможност да се характеризира фамилния бизнес в изучаваните предприятия, да се изтъкнат неговите специфични особености от гледна точка на семейството, бизнеса и собствеността, функционирането, приемствеността и унаследяването, структурата на персонала и други. На основата на оценката на състоянието на изследваните фамилни предприятия от страната са направени констатации и изводи. Разкрити са проблеми, свързани с функционирането и осигуряването на

приемственост, като те са групирани съобразно техния характер. Този подход е позволил на докторантката да разгледа установените проблеми в дълбочина и на тази основа да очертае възможните пътища за бъдещото развитие на фамилния бизнес в България. Основа за формулирането на перспективите за развитие са както директивите, определени във важни европейски документи, така и изведените на база на анкетното проучване проблеми. Докторантката очертава също своето виждане за бъдещото развитие на фамилния бизнес и условията, които следва да бъдат създадени в страната, за неговото успешно функциониране в условията на съвременната конкуренция. На тази основа изведените перспективи определят обща рамка за развитието на фамилния бизнес.

Анализите и характеристиките имат висока научна и приложна стойност от гледна точка разширяването на знанието в тази област и извеждането на практически проблеми и възможности за развитие на предприятията от сферата на фамилния бизнес.

Направените в края на всяка от трите глави изводи представляват ясно изразено обобщение на представените становища и резултатите от проучванията, изразяват мнението на автора и акцентират върху някои въпроси с базов характер.

В заключението са представени основните резултати, получени при разработването на дисертационния труд и възможните насоки за допълнителни бъдещи изследвания на автора в разглежданата предметна област.

III. Оценка на научните и практическите резултати и приноси

Получените в резултат от изследването резултати имат научно-приложен характер. С тях се систематизира и обогатява научното знание по въпроса за фамилния бизнес, осветляват се някои специфични негови особености и се извеждат важни проблеми, свързани с функционирането и развитието му. На тази основа тяхното значение може да бъде разглеждано както от гледна точка на научната теория, така и от гледна точка на практиката.

Постигнатите резултати и приноси разкриват точно извършеното по дисертационния труд и са лично дело на автора. Справката за приносите отразява конкретните постигнати научни и приложни резултати.

Важни приноси с научно-теоретичен характер са:

1. Направена е систематизация и обобщаване на теоретичните постановки и са изведени основни теоретични проблеми, отнасящи се за фамилния бизнес. На основата на задълбочения анализ на проучените научни източници са систематизирани базови понятия и е дефинирана същността, спецификата и типологията на фамилния бизнес; разкрити са подходи за класификацията му и

са изведени негови основни характерни черти; направен е сравнителен анализ и оценка на представените в литературните източници модели на този бизнес.

2. Изведени са важни теоретични въпроси, свързани с ефективното функциониране и устойчивост на семейните предприятия във времето - управление, осигуряване на приемственост и унаследяване на бизнеса. Разкрита е спецификата и са изтъкнати основните аспекти и принципи на управлението, произтичаща от специфичния характер на фамилния бизнес. Анализирани са теоретичните постановки за приемствеността в бизнеса и са представени виждания, основни подходи, методи и форми за нейното осигуряване.

3. Предложена е методическа рамка за анализиране на фамилния бизнес, съобразена с неговата специфика. Разработена е система от показатели за анализ и оценка на неговото състояние.

Към резултатите с научно-приложно значение могат да бъдат отнесени следните:

1. Направен е анализ и е оценено състоянието на фамилните предприятия, включени в анкетното проучване. Изведени са практически проблеми, свързани с основните аспекти на анализа (характеристика, специфични особености на фамилните предприятия, структура на персонала и др.) и с определените в методическата рамка показатели.

2. Формулирани са перспективи на развитието, съобразени с особеностите, мястото и ролята на фамилния бизнес в българската икономика и с изискванията и решенията на ЕК в тази област.

Общото впечатление от предоставения за рецензиране дисертационен труд е, че докторантката е успяла да реализира поставените цел и задачи и да защити формулираната теза. Разработеният дисертационен труд разкрива нейните изследователски качества. Той е самостоятелна разработка, с висока стойност и оригинален научно-приложен характер, с добра перспектива по отношение на конкретното практическо приложение и задълбочаване на изследователската дейност.

Резултати от разработваните в дисертационния труд проблеми са представени в 6 публикации в специализирани научни издания (3 самостоятелни, 3 в съавторство, 2 в чуждестранни издания), което е предпоставка за осигуряването на тяхната известност сред научната общност.

Авторефератът е разработен съобразно изискванията и съответства на съдържанието на дисертационния труд.

IV. Критични бележки

Недостатъчно ясно са дефинирани понятията „унаследяване“ на фамилния бизнес и „приемственост“ (с. 101-102). Тази критична бележка по своя характер не намалява неговите достойнства и не подлага на съмнение достигнатите резултати и направените изводи.

Към докторантката имам следните уточняващи въпроси:

1. Продажбата на фамилното предприятие може ли да бъде съпроводена с осигуряване на приемственост и ако това е възможно, в какви случаи и условия?
2. Какви ще бъдат последиците от продажбата на семейното предприятие за членовете на семейството, за персонала и контрагентите при запазване на съществуващата до реализацията ѝ политика и при промяна на политиката?

IV. Заключение

Дисертационният труд е задълбочен изследователски труд, който запълва съществуващата празнота в българската теория и практика в областта на фамилния бизнес и свързаните с неговото съществуване проблеми. Със своята актуалност, използвани изследователски методи и постигнати научни и научно-приложни резултати той отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научна степен “доктор”.

Изразявам **положителното си становище, гласувам „за“ и предлагам на членовете на почитаемото научно жури на Благовеста Коюнджийска-Давидкова да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор” по научната специалност “Икономика и управление (индустрия)”**.

28.12. 2017 г.

Благоевград

Рецензент:

проф. д-р Р. Мадгерова